УДК 339.138:67.03

Н.І. ДОМАНЦЕВИЧ

Львівський торговельно-економічний університет

ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОГО РИНКУ МОТОРНИХ ПАЛИВ В УКРАЇНІ

Н.И. ДОМАНЦЕВИЧ

Львовский торгово-экономический университет

ТЕНДЕНЦИИ СОВРЕМЕННОГО РЫНКА МОТОРНЫХ ТОПЛИВ В УКРАИНЕ

N.I. DOMANTSEVYCH

Lviv University of Trade and Economics

TRENDS IN THE MODERN MARKET OF MOTOR FUELS IN UKRAINE

<https://doi.org/10.36910/6775-2310-5283-2020-13-26>

Мета. Визначення проблем розвитку ринку моторних палив, окреслення шляхів їх вирішення.

Результати. Встановлено, що ринок моторних палив активно розвивається. Нафтопереробна промисловість є важливою галуззю економіки України. Україна є імпортозалежною країною, а вітчизняна продукція виробляється у незначній кількості та використовується для власних потреб. Маючи застарілі нафтопереробні заводи, не сприятливий інвестиційний клімат в нашій країні, слід шукати можливості для підвищення об'ємів нафтопереробки, адже забезпечення енергоресурсами повинно лежати в основі національних інтересів країни. В Україні існує 6 нафто-переробних заводів, проте нині працює лише один - Кременчуцький НПЗ.

Важким фактором зміни імпортозалежності нафтопродуктів є пошук альтернативних палив, проведення наукових досліджень щодо вдосконалення складу паливних сумішей з використанням біокомпонентів.

Наукова новизна. Встановлено особливості сучасного ринку моторних палив в Україні.

***Практична значимість.** Зважаючи на проведений аналіз українського ринку моторних палив, можна зробити висновок про перспективність його розвитку, адже промислові потужності в нашій країні є, існує сформована нормативно-технічна база, проте є проблеми із недостатністю вітчизняної сировини, застарілого обладнання НПЗ, тіньовим виробництвом неякісних моторних палив та низькою екологічною свідомістю споживачів, які часто керуються низькою ціною, а не високими якісними показниками при виборі палива.*

Вагомим фактором зміни імпортозалежності від закордонної сировини та готових нафтопродуктів є модернізація існуючих НПЗ, збільшення видобутку української нафти, проведення наукових досліджень щодо нових сумішевих палив з підвищеними експлуатаційними та екологічними властивостями з використанням біокомпонентів.

***Ключові слова:** нафтопереробна промисловість, моторні палива, бензин, дизельне паливо, ринок.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Зважаючи на перспективи розвитку світової економіки можна стверджувати, що у найближчі роки місткість ринку нафти і нафтопродуктів буде продовжувати зростати. Нині постійно збільшується частка автомобілізації населення, що передбачає зростання світової потреби в нафтовому паливі та нафтових мастилах. Тому виробництво моторних палив високої якості та екологічності є актуальною проблемою сьогодення.

Проблема екологічної безпеки автомобільного транспорту стала складовою частиною безпеки України. Щорічне збільшення викидів автотранспорту в атмосферу вимагає посилення екологічних вимог до палив та відпрацьованих газів двигунів внутрішнього згорання. Слід шукати альтернативу нафтовим паливам, використовувати біокомпоненти та біодобавки, які б підвищували показники екологічних властивостей палив.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Проблематика розвитку світового ринку нафти і нафтопродуктів тривалий час досліджується багатьма науковцями, серед них: І. Веремченко, Л.Гальчинський, Є. Голибард, О. Когут, Д. Костенко, В. Мазуренко, К.Маркевич, У. Ніконенко, В. Омельченко, Н. Пилипів, І. Пятничук, Г.Рябцев, Ю. Сапронов, Т. Салашенко, Г. Феденко, О. Шапран, В. Шпілевський та ін. На глобальному рівні дана тематика представлена в аналітичних матеріалах міжнародних організацій (зокрема, Організації країн-експортерів нафти (ОПЕК), Міжнародного енергетичного агентства (МЕА), Міжнародного валютного фонду (МВФ), Організації економічного співробітництва та

розвитку (ОЕСР) та енергетичних компаній. Науковцями значна увага приділена питанням аналізу структури світового ринку нафтопродуктів в умовах глобалізації [1], підходам до формування цін на світовому ринку нафти [2], прояву кризових явищ на світовому нафтовому ринку та їх наслідків для України [3], оцінці глобальних енергетичних трендів [4], перспективам розвитку нафтопереробної галузі в Україні [5] та ін.

Мета даної роботи: проаналізувати сучасні проблеми ринку моторних палив в Україні, окреслити шляхи покращення ситуації, враховуючи національні особливості.

Об’єкти дослідження – моторні палива нафтового походження, що реалізуються на українському ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Тенденції на світовому ринку нафтопродуктів зумовлюють розвиток і вітчизняного ринку моторних палив, зокрема. Серед актуальних проблем нафтової промисловості можна виділити наступні: різний рівень соціально-економічного розвитку окремих країн світу обумовлює різну інтенсивність споживання нафти і нафтопродуктів; уповільнення темпів розвитку світової економіки і зниження рівнів споживання первинної енергії визначають зниження загального приросту споживання нафти у світі; монопольний характер розвитку даного ринку, який сформувався внаслідок дії об’єктивних і суб’єктивних факторів, серед яких: неоднорідність розміщення нафтових родовищ, формування потужних світових організацій, які діють в інтересах нафтовидобувачів або світової спільноти загалом; загострення протиріч між основними гравцями ринку, що мають різні політичні, економічні та інші інтереси, і водночас висока сила дії на характер функціонування даного ринку комплексу різноманітних ризиків; світовий ринок не є монолітний, він розвивається фрагментарно у розрізі окремих регіонів світу; динамічний розвиток інновацій та нових технологій у сфері видобутку нетрадиційних видів енергоресурсів, зокрема технологій видобутку сланцевої нафти у США (т. зв. сланцева революція) та підвищення ролі альтернативних джерел енергії, призводить до зміни структури пропозиції енергоресурсів загалом, що позначається на обсягах і структурі попиту і пропозиції на нафтовому ринку; формування міжнародної політики протидії глобальній зміні клімату і реалізація урядами країн міжнародних зобов’язань у сфері низько вуглецевого розвитку, що зменшує споживання нафти і залежність країн від її поставок.

Аналіз структури формування попиту на моторне паливо в Україні показав, що 89 % моторного палива припадає на власне споживання і лише 11 % йде на експорт. Щодо аналізу країн-імпортерів, то на ринку нафтопродуктів в Україні на даний момент найбільшу частку складає Білорусь (35%), 31 % складає Росія і лише на третій позиції Україна (рис. 1) [6].

Рис. 1. Структура балансу ринку нафтопродуктів в Україні за 2018 рік

Якщо проаналізувати діяльність нафтопереробних заводів в Україні, то їх є шість (рис. 2), але найбільш повноцінно працює на сьогодні лише Кременчуцький НПЗ (Полтавська обл., "Укртатнафта"), що є найбільшим нафтоперобним заводом серед інших.

Рис. 2. Нафтопереробні заводи в Україні

Важливим фактором, що впливає на стан ринку бензинів та дизельних палив в Україні є рівень їх споживання. Провівши аналіз об'ємів споживання дизельних палив та бензинів (рис. 2 та рис. 3) можна стверджувати про значні зміни у 2019 році порівняно з 2018.

Джерело: Держстат України

Рис. 3. Об'єми споживання дизельного палива в Україні за період 2018-2019 рр.

Державна служба статистики зафіксувала зростання споживання дизпалива на 4,5% в січні-жовтні, до 4,7 млн тонн.

А

Джерело: Держстат України

Рис. 4. Об'єми споживання бензину в Україні за період 2018-2019 рр.

Це стало результатом поступового, але неухильного збільшення в Україні кількості автомобілів, що використовують цей вид палива. Зростання числа автомобілів з дизельними двигунами відбувається в двох сегментах: у першу чергу, це старі автомобілі, які масово завозяться з країн Європейського союзу, а також нові автомобілі, що імпортуються з усіх найбільших країн-автовиробників. Крім того, зростанню споживання дизпалива сприяло загальне пожвавлення економіки країни в поточному році [7-9].

Споживання бензину в Україні в січні-жовтні знизилося лише на 3,8 % в порівнянні з аналогічним періодом минулого року, до 1417,1 тис. тонн. Статистика Держстату по бензину відображає реальне скорочення балансу ринку бензину (суми виробництва та імпорту за вирахуванням експорту), в той час як таке різке збільшення показників продажів пропан-бутану пояснюється лише тим, що цей ринок в 2019 році почав поступово виходити з тіні і все більша частина обсягів потрапляє тепер у державну статистику.

Проблема нелегальних заправок, які продають паливо без всього пакету дозвільних документів на саму станцію і часто без сплати податків на паливо, дуже гостро постала в Україні в останні роки. За повідомленнями Нафтогазової асоціації України, в 2018 році близько 30-50% роздрібних продажів автогазу і до 20 % дизпалива в країні знаходилися в тіні, в залежності від регіону, а кількість нелегальних пунктів заправки становила близько 1500 АЗС.

Висновки. Отже, на ринку моторних палив в Україні є чимало не вирішених проблем. По-перше, проблемою є значне скорочення обсягів виробництва та переробки нафти на вітчизняному ринку, оскільки з шести нафтопереробних заводів працює лише один. По-друге, слід впроваджувати новітні технології для переробки нафти, що прискорюватиме процеси роботи і покращуватиме її якість. По-третє, Україна залежна від інших держав, зокрема, Республіки Білорусь та Російської Федерації, які здійснюють поставки моторних палив. А через встановлення спеціальних мит і тарифів на поставку відбувається зростання цін на продаж даної продукції.

Слід зменшувати імпортозалежність України в нафтопродуктах, підвищувати експлуатаційні властивості моторних палив шляхом додавання присадок та біодобавок, впроваджувати виробництво та споживання палив з альтернативної сировини, підвищувати екологічну свідомість наших громадян, які надаватимуть перевагу паливам, що є більш безпечними для навколишнього середовища та здоров'я людини.

Список використаних джерел

1. Мазуренко В.П. Розвиток світового ринку нафтопродуктів в умовах глобалізації [Електронний ресурс] / В.П. Мазуренко, О.С. Шапран. - Режим доступу: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/SR/article/view/7099/7944>
2. Рябцев Г. Причини й наслідки кризи на світовому ринку нафти та їх значення для України [Електронний ресурс] / Г. Рябцев. - Режим доступу: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2009-4-13.pdf>
3. Гальчинський Л.Ю. Факторний аналіз формування цін на світовому ринку нафти [Електронний ресурс] / Л.Ю. Гальчинський, І.А. Веремченко // Економічний вісник НТУУ «КПІ». - Режим доступу: <http://www.ela.kpi.ua/bitstream/123456789/8265/1/421-425.pdf>
4. Пилипів Н.І. Сучасний стан і перспективи розвитку нафтопереробної галузі України [Електронний ресурс] / Н.І. Пилипів, І.Д. Пятничук. – Режим доступу: <http://www.pu.if.ua/depart/Finances/resource/file>
5. Маркевич К. Глобальні енергетичні тренди крізь призму національних інтересів України / Аналітична доповідь [Електронний ресурс] / К. Маркевич, В. Омельченко. – К.: Заповіт, 2016. – 118 с. – Режим доступу: http://old.razumkov.org.ua/upload/2016_ENERGY-S.pdf
6. Сапронов Ю.А., Костенко Д.М. Аналіз ринку нафтопродуктів в Україні. [Електронний ресурс] – режим доступу: file:///C:/Users/Admin/Downloads/Modre_2012_2_33.pdf
7. Тенденції ринку нафтопродуктів: можливості 2019 року. - [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/energetichne-pravo/tendenciyi-rinku-naftoproduktiv-mozhливosti-2019-roku.html>
8. Нафтопереробний комплекс України: надії нема, але вихід є – "Енергонезалежність" [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://www.5.ua/ekonomika/naftopererobnyi-kompleks-ukrainy-nadii-nema-ale-vykhid-ie-enerhonezalezhnist-160580.html>.
9. Державна служба статистики України. Споживання палива за 2018-2019 рр. [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Цель. *Определение проблем развития рынка моторных топлив, определение путей их решения.*

Результаты. *Установлено, что рынок моторных топлив активно развивается. Нефтеперерабатывающая промышленность является важной отраслью экономики Украины. Украина является импортозависимой страной, а отечественная продукция производится в незначительном количестве и используется для собственных нужд. Имея устаревшие нефтеперерабатывающие заводы, неблагоприятный инвестиционный климат в нашей стране, следует искать возможности для повышения объемов нефтепереработки, ведь обеспечение энергоресурсами должно лежать в основе национальных интересов страны. В Украине существует 6 нефте- перерабатывающих заводов, но сейчас работает только один - Кременчугский НПЗ. Весомым фактором изменения импортозависимости нефтепродуктов является поиск альтернативных*

топлив, проведение научных исследований по совершенствованию состава топливных смесей с использованием биокomпонентов.

Научная новизна. Установлены особенности современного рынка моторных топлив в Украине.

Практическая значимость. Учитывая перспективы развития мировой экономики можно утверждать, что в ближайшие годы емкость рынка нефти и нефтепродуктов будет продолжать расти. Сейчас постоянно увеличивается доля автомобилизации населения, предполагает рост мировой потребности в нефтяном топливе и нефтяных маслах. Поэтому производство моторных топлив высокого качества и экологичности является актуальной проблемой современности.

Проблема экологической безопасности автомобильного транспорта стала составной частью безопасности Украины. Ежегодное увеличение выбросов автотранспорта в атмосферу требует ужесточения экологических требований к топливам и отработанных газов двигателей внутреннего сгорания. Следует искать альтернативу нефтяным топливам, использовать биокomпоненты и биодобавки, которые повышали экологические свойства топлива.

Учитывая проведенный анализ украинского рынка моторных топлив, можно сделать вывод о перспективности его развития, ведь промышленные мощности в нашей стране есть, существует сформирована нормативно-техническая база, однако есть проблемы с недостаточностью отечественного сырья, устаревшего оборудования НПЗ, теневым производством некачественных моторных топлив и низкой экологической сознанием потребителей, которые часто руководствуются низкой ценой, а не высокими качественными показателями при выборе топлива.

Весомым фактором изменения импортозависимости от зарубежного сырья и готовых нефтепродуктов является модернизация существующих НПЗ, увеличение добычи украинской нефти, проведение научных исследований по новым смесевым топливам с повышенными эксплуатационными и экологическими свойствами с использованием биокomпонентов.

Ключевые слова: нефтеперерабатывающая промышленность, моторные топлива, бензин, дизельное топливо, рынок.

Goal. Defining the problem of motor fuel market development, separately distinguishing their productivity.

Results. Given the prospects for the world economy, it can be argued that in the coming years the capacity of the market for oil and petroleum products will continue to grow. Currently, the share of motorization of the population is constantly increasing, which provides for the growth of global demand for petroleum fuels and petroleum oils. Therefore, the production of motor fuels of high quality and environmental friendliness is an urgent problem today.

The problem of environmental safety of road transport has become an integral part of Ukraine's security. The annual increase in vehicle emissions requires greater strengthening of environmental requirements for fuels and exhaust gases of internal combustion engines. You should look for an alternative to petroleum fuels, use biocomponents and bioadditives that would increase the environmental properties of fuels.

It was updated that the motor fuel market was actively developing. The oil refining industry is a broad economy of Ukraine. Ukraine is import-dependent, and its products are produced in small quantities and are needed for its own needs. With outdated refineries, not using the true climate at your age, look for the ones you need to get oil, and you may be looking for reliable energy resources in state regional states. In Ukraine, there are 6 refineries, once tested - Kremenchug refinery.

An important factor that changes the import dependence of petroleum products is the search for alternative fuels, which conduct research to improve the production of police people by biocomponents.

Scientific novelty. *Features of the modern market of motor fuels in Ukraine are established.*

Practical significance. *Given the current analysis of the Ukrainian market of motor fuels, you can make a collection for the long-term development of its product, using industrial capacity in production, there may be a stabilized state and technical base, but prosthetics with a lack of domestic raw materials, obsolete refineries, thus production there are some motor fuels and Insufficiently environmentally friendly consumer, who often manages a low price, rather than high quality indicators when choosing fuel.*

An important factor in changing import dependence on foreign raw materials and finished petroleum products is the modernization of modern refineries used in the production of Ukrainian petroleum products, but scientists mean the necessary pavilions with more important official and environmental properties, taking into account biological indicators.

Key words: *oil refining industry, motor fuels, gasoline, diesel fuel, market.ovelty*

*Стаття рекомендована до публікації
доктором технічних наук, професором Львівського ТЕУ Ємченко І.В..
Стаття надійшла в редакцію 15.02.2020 р.*